

KARIŞTIRILAN İKİ HALK HİKÂYESİ

Aynur KARATAŞ

Türk halk' edebiyatının sözlü ürünlerinden olan halk hikâyeleri, yüzyıllar boyunca anlatıla gelmiş; radyonun, televizyonun ve diğer haberleşme vasıtalarının olmadığı dönemlerde dinleyici ve anlatım çevresi ile belli bir geleniğin oluşmasına neden olmuştur. Bu gelenek Doğu Anadolu bölgesinde az da olsa halen yaşamaktadır.

Elif ile Mahmud hikâyesi, Anadolu sahası içerisinde yaygınlaşmış bir halk hikâyesidir. Hikâyeye hareket ve heyecan kazandıran destani unsurları ile Elif ile Mahmud hikâyesi bir geçiş döneminin ürünüdür. Destanın heyecanı ve akılcılığı, masalın büyüğü ve olağanüstü havası ve nihayet halk hikâyesinin realitesinin bir arada yoğrulduğu, halk âdet, inanış ve geleneklerinden izler taşıyan, Türk halk kültürü ve halk hayatının önemli vesikalarından biridir.

Elif ile Mahmud hikâyesi ile yine bir aşk hikâyesi olan Elif ile Yaralı Mahmud hikâyesi gerek bazı araştırmacılar ve gerekse bazı yazarlar tarafından aynı hikâye olarak bilinmekte ve birbirine karıştırılmaktadır. Oysa her iki hikâyenin aşk hikâyesi olması dışında benzer tarafları diğer halk hikâyelerin birbirine benzerliği kadardır. Mahmud'a Yaralı vasfının verilmiş olduğu Elif ile Yaralı Mahmud hikâyesinde konu; istanbul padişahının, Genç şehrine seferi ve dolayısıyla bir aşk hikâyesinin etrafında oluşan tarihi olaylardır. Burada yaşamış bir şahsiyet olan Gence Hanı Ziyad Han, Cevad Han ve Ziyadoğulları sülalesinden Mahbub'un dedesi Murad Han hikâyede, gerçek hayatta oldukları gibidirler. Hikâye, eskiden ya-

şanmış konuların yeni zamanlar ve yeni konuların da eski zamanlara uydurulmuş olduğu gerçek olayların fazlası olduğu bir halk hikâyesidir.

Elif ile Mahmud hikâyesi ise masal ve destani unsurların gerçeğe daha fazla hakim olduğu, tarihi olay ve kişilerle doğrudan ilgisi olmayan olayların, peri padişahının kızının yaşadığı Hutem memleketi ve Ezderhan gibi masal memleketlerinde geçen kız isteme masahıdır.

Her iki hikâyenin birbiri ile karıştırıldığı konusuna gelince; bu farklılığa ilk olarak Doç. Dr. Ensar Aslan değinmiştir. Yazar, M. Zeki Korgunal'ın, «Elif ile Mahmud hikâyesini, «Elif ile Yaralı Mahmut» ismiyle yayınlamış olduğunu belirtmiştir.¹ Yine aynı şekilde halk hikâyelerini halka sevdirmek amacıyla bazı yazarlar tarafından yeniden kaleme alınmış halk hikâye kitaplarında da aynı hata yapılmıştır. Hikâyeyi Elif ile Yaralı Mahmud adıyla yayınlamış olan Adnan Binyazar² hikâyenin aslından oldukça uzaklaşmıştır. Bu örneğinin dışında kaleme alınmış ve halk hikâyesi özelliği bozulmadan işlenmiş, ancak Elif ile Yaralı Mahmud adıyla yayınlanmış hikâye kitapları da vardır.³

Elif ile Mahmud hikâyesi ile Elif ile Yaralı Mahmud hikâyesinin benzerliklerine gelince; Her iki hikâyede kahramanların adları aynıdır. Ensar Aslan, her iki hikâyedeki Mahmud adının Gazne Sultanı Mahmud'un maceralarının etkisiyle verilmiş ve ismin, hikâyeyi zaman ve mekan bakımından birbirine bağlayan Elif ile Mahmud hikâyesi yoluyla geçmiş olabileceği ihtimali üzerinde durmaktadır.⁴

Her iki hikâyedeki ortak motifler:

Yaralı Mahmud'un ve Mahmud'un ailelerinin tek evladı olmaları ilk ortak özelliktir. Kahramanlara yol gösteren Hızır, derviş her iki hikâyede de mevcuttur. Elif ile Mahmud hikâyesinde Arap nikabdar olan Zülfi Perişan ve Timurhindi adlı Arap kıfayetli çok güzel iki kız, bu sefer Elif ile Yaralı Mahmud hikâyesindeki hikâyenin kız kahramanı Mahbub'dur. Her iki hikâyede de kızlar kendisini yenile evlenmeye ahd etmişlerdir.

Halk hikâyelerimizdeki türkü söyleme ve deyişme, kahramanların birbirlerine çeşitli yollarla âşık olmalarından sonra kazandıkları bir yetenektir. Her iki hikâyede de bu motif mevcuttur.

Yaralı Mahmud hikâyesinde kahramanların evlenmesine engel Mahbub'u Mahmud'a düşman eden cadıdır. Elif ile Mahmud hikâyesinde sevgilileri birbirinden ayıran sihirli küpüne binen cadıdır.

Halk hikâyelerimizdeki yaygın bir motif olan ceylan, geyik ve benzeri av hayvanları kahramanların karşısına çıkarak onları birleştirme ve ayırma görevi ile yükümlüdürler. Yaralı Mahmud hikâyesinde cadı, ceylan şekline girerek Mahmud'un yolunu şaşırtır. Diğer hikâyede ise ceylan Mahmud'u sevgilisinin resminin bulunduğu bir mağaraya çeker.

Sevgililerinin başkalarıyla evlendirilmek istenmesi ve kahramanların son anda yetişmeleri motifi her iki hikâyede de vardır. Yaralı Mahmud düğünün son gününde yetişerek sev-

gilisi Elif'i ölümden kurtarır.

Yaralı Mahmud hikâyesinde sevgilisi ile Kandehar'dan dönerken 40 harami ile karşılaşması motifi aynen Elif ile Mahmud hikâyesinde de geçmektedir.

Hikâye ve masallarda sıklıkla rastlanan 40 sayısı ve mühlet isteme motifi her iki hikâyede de mevcuttur. Elif ile Mahmud hikâyesinde cadı Elif'i getirmek için 40 gün zaman ister. Cadı tarafından Ezderhan memleketine kaçırılan Elif, Ezderhan padişahının 40 gün mühlet isteyerek 40 günün sonunda öldürülmesini ister. Yaralı Mahmud hikâyesinde ise Mahmud'un yaraları 40 günde iyileşir. Mahmud çamçırak taşlarını getirmek için padişaktan 40 gün süre ister.

40 gün 40 gece düğün motifi her iki hikâyede de işlenmiştir.

- 1 Aslan, Doç. Dr. Ensar : Halk Hikâyelerini İnceleme Yöntemleri, Yaralı Mahmut Hikâyesi Üzerinde Bir İnceleme. Diyarbakır 1990, 191 S. Dicle Ü. Eğitim Fak. Yayınları No. 3, Sf. 15.
- 2 Binyazar Adnan : Elif ile Yaralı Mahmud. İstanbul 1980. Özal Basımevi. 144 S.
- 3 Yurdatap Selami Münir : Elif ile Yaralı Mahmud. İstanbul 1940. Yusuf Ziya Kitabevi. 63 S. Korgunal Muharrem Zeki : Elif ile Yaralı Mahmud. İstanbul 1958. Bozkurt Kitabevi 48 S. (Yeni baskım 1971).
- 4 Aslan, Doç. Dr. Ensar : a.g.e. S. 37.